

Fikir hayatımız üçün önemli olan üç mühüm sənədindən illüstrasiyəsi

ƏL İYEVİN İMZASI dayanır. **Doğrudur o, dövlətiniñ yüksəklisi, Azərbaycanın Avropanıñ moderniyətinin integrasiyasını namızı siyasi, iqtiadi məzmunlu çox qaralar ləzəmləri, amma həqiqində bəhs edəcəyim üç sərancamın ölkəmizin türk döşəncəsinə və sadarlıq duyusunun ifadəsi baxımdan çox önemlidir. Hətta o qədər önemlidir ki, bu üç sənəd rəhunda milli məfkihə havası qəzdiir, hər kəs üçün seçkilərdə onun prezidentliyini birmənalı şəkildə dəstəkləməyə yetərlidir. Bir əsas verir. Bircənisi, Əli boy Hüseynzadənin tam bərəzətinə rəvac etməyi 21 yanvar 2014-cü ilin tarixli sərəncam. İkinci, Azərbaycanda 2018-ci ilin Cümhuriyyəti ilə etən olunması. Və nəhayət, Əli boy Hüseynzadənin qızı Feyzəvər Alpsara Azərbaycan dövlətinin böyük müküfətlərindən biri olan "Dostluq" ordeni ilə təltif edilməsi.**

corosundan biri Bayraq meydanına, digər isə Bibi Heybat məscidiçi açılır. 1936-ci ilde partladıbh dağılımlı bu tarixi məscid müstəqillik illorimizdə yenidən quruldu. Bu yazañ manim üçün önemli olan məsləhənin tokca dini tərəfi deyil, bolko da dəha cox yeterince mistik görünən ruhsal tərəfidir. Məscid Əli boy Hüseynzadənin yaradığı "Bibi Heybat məscidi" tabelosunun osasında boraq edilib... O zaman Hüseynzadənin çoxdigi tablonu Bakıdakı ingilis konsulu Mal Donnel almaq istiyirmiş, bunu eçən Hacı Zeynalabdin Tağıyev dərhəd pü gəndərən şəhəri Nikolayevsk kürçəsində dükəndən alırdı ki, öz məscidimizin şəhəri qoy eñ öz şəhərimizdə qalsın. Məsləhənin ruhsal, mistik tərəfi dediyim möqəm budur. Ətan yüzülinə ovullorla Əli boy Bibi Heybat məscidiñin şəklini çukır. Ingilis konsulu şəhəri almaq istiyormış. Hacı buna imkan vermir. Az qala, bir əsr sonra Azərbaycan müstəqil olur. Heydər Əliyev məscidi yenidən, amma əslində necə vardısa

dər Əliyevin azərbaycanlıqlı ülkəüstüño soykonan "Ədəbiyyat qəzeti"nin estetik vo milli tomatyili vo artıq Əli boy Hüseynzadənin toklif etdiyi yemə odobriyyat vo məskura konsepsiyasına istinad edir. Çünki Əli boyin ideallarının ölkəsində yaşayışın vo bələkinin siyasi, ideoloji sumutni müyyənləşdirən İlham Əliyevin tobirinco, Hüseynzadə turk xalqlarının mədəni integrasiyasının məskənu kimi töşkükkül tapmasında mühüm rol oynayıb (yeni mədəni turançlığın məskənu şəklinde golüşmosına çalışıb), müasir cəmiyyət quruculuğunda demokratik prinsiplərinə önenmiş doyarlar zəminində bərəqər olmasının vacibliyini irolı sürb (yeni türkşəmək, İslamlılaşdırma, avropalaşdırma dəsturunu yaradıb) vo müstəqil milli dövlətçiliyin nəzəri osaslarının işlənilər hazırlanmasında yaxından iştirak edib...

Əli boy Hüseynzadənin osorluların dövlət soviyyəsində ilk toqqudunu da İlham Əliyevin latın qrafikali noşrların həyatı keçiriləsi ilə bağlı soroncamından sonra

Bakının dünya türkliyünün mədəni mərkəzindən birincə çevirmişi bacarırmışdı. Bakı mahz o illordan elibarən, dəbaç çok türklosmaya vo mədomiyət baxımından Avropa zəhniyyətinə yönəlnəyə başlamışdı. Hüseynzadə yüz il öncə ifrat (və yalnız) dindar olan toplum üçün "Mən arsa nəfsohu, faqad arsa Rabbəhu" ("Özünü bilən Rabbim bildi") bodusunu tofsib edib müasirəlmək anlayışını həyatı töbük edir. Azərbaycanın türklişmosunu vo çağdaşlaşmasına çalışırdı.

İlham Əliyev Azərbaycanda türk qanlı, islam imadı, Avropa fikrili bayraqımız üçün Bayraq meydamlarını qurdı.

O bayraqın ki, onu manolandıran üç ümido amilin ideoloqu da Hüseynzadə idi. İlham Əliyev 2018-ci ili Azərbaycanda Cümhuriyyəti ilə etən etdi.

O cümhuriyyəti ki, Əli boy əkinin "irəli gələnləri, münovvərləri" birgə Azərbaycanın bir Cümhuriyyət halında təsis və təşkil olunmasında yaxından iştirak etmişdi.

Azərbaycanın gücü

clə, yoni olduğunu kim inşa etdirmək istiyor. Vo o zaman Əli boy Hüseynzadənin çoxdigi vo Hacının iltifatı ilə öz şəhərimizdə qalan tablo etibarlı şahid olur ve o şəklin osasında Bibi Heybat məscidiñin yenidən qurulur. Vo İlham Əliyev rekonstruksiyadan sonra məscidin açılışını edir.

Əli boy Hüseynzadənin yaradıcılığının dəha ətrafi və hortorofli öyrənilməsinə rəvən verən soroncamla fikir həyatımıza yeni bir dövrün başlığındır. Əli boy Hüseynzadənin iddiqatçıları yaxşı bilir. Çünki bu soroncam arasdırımlarımız üçün yeni tiflərənər. Noini tokca ononəvi dini doyrlorımızı, türk döşəncəsinə, hətta Avropanıñ modernist təməyüllərinin dərk məsləhətləri ilə təqdimatımızın alt yapsına rəhahca aşşasla bildir. Hüseynzadənin yalnız adabi-estetik deyil, həm də ideoloji baxışlarını dominan fikir olaraq təcrübədə tövbiq edə bildik. Vo əli boy Hüseynzadə ilə bağlı fordi müstəvidə deyil, arxamızda böyük bir gücün - Azərbaycanın gücünə dayandığını hiss edərək daha cosarotlu danışmağa başladıq. Hətta o qədər ki, bu gün Hey-

gerçəkləşdi. Xatırlayıram, o zaman Əli boy Hüseynzadənin kitabının 250 sohifədən ibarət olmasında barədə fikir var idi. Amma elmi redaktor olaraq hazırlayıb noşriyyata təqdim etdiyim kitab Hüseynzadənin demək olar ki, bütün adəbi-publisistik ərsinə əhət etdiyindən 500 sohifə cıvarında vo 2500 tirajla noşr olundu.

Mən elə golur ki, Feyzəvər Alpsara da Cingiz Atymovun, Olgas Sileymenovun layiq görüldüyü "Dostluq" ordeni ilə təltif edilmiş yil il bundan qabaq Əli boy Hüseynzadənin həyatına keçirdiyi işlərin qarşılığında Azərbaycan adına bir qodirdinqılı nümunəsidir. İlham Əliyevin təmsilində dövlətiniñ öz doyrlorino bütövlükde sahə çıxmışının gözəl vo misilsiz bir örnəyidir.

İlham Əliyev 2008-ci ilde Bakıda İstiqlal Bayrammasını abidələndirdi.

O Bakıda ki, düşmən osarständən olanda vo həle paytaxt elan edilməzdən öncə Əli boy, "Azərbaycanın təbii paytaxtı" Bakıdakı Azərbaycanca qız góron kim olursa olsun, Azərbaycan xalqının on mənfi döşəmonidir" demişdi. 1905-1906-ci illordə "Həyat" və "Füyuzat"ı Bakıda çıxarmaqla,

İlham Əliyevin İstiqlal doyrlarımızla, fikir həyatımızla bağlı gördüyü işlər dəha çoxdur, bərədən çox yaxınlaşdır. Olimordan bay Topçubaşovun Parisdəki məzarının ziyarətgah halına gotirilməsindən. Məhəmməd Əmin Rosulzadənin, Əlimordan bay Topçubaşovun, Fətəli Xan Xoyskiinin ölü məqəsində və dövlət soviyyəsində keçirilən yubileyləriñindən, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Ensiklopediyasının hazırlanından vo s... (Bəlkə də bu yazañ Hüseynzadə amilini qabarınığını kimləroso qorıb görünə bilər. Hər haldə, unutmayıq ki, o böyük insanların hor biri üçün Əli boy Hüseynzadə böyük ustaddır, dahiyo-ozomdır, hətta usaqlıq doslu Əlimordan bay Topçubaşovun nuri-didəsi, gözlərinin işığıdır. Hələ əstilik, Əli boy Hüseynzadə Səməd Ağaoğlunun tobirinco o məqəddəs və "böyük dövrün ideya qaynağıdır".) Anma yeno do məni bu yazuñ yazmaqə vədar edən sabob başqadır. Məni düşündürən 1918-ci ildən 2018-ci il kimi gəlib çıxmamaq bacarmış ümümtürki siyasi tofsükər faktun İlham Əliyevin ömöründən sabit qalması, mental siyasi baxışın öz romantik ecazın qoruyub saxlamasıdır.

1918-ci il mayın 23-də Əli boy Hüseynzadə vo Əhməd Ağaoğlunun Tiflisdən - Zaqqafqaziyə Seymının iclasından birbaşa Ənvər Paşa üvanınlardan belear məktub var. "Ermoniylıñ toşkənləri üçün baxıxlardır, yerlərdən əksorayı müsulmənlərdir... Ermoniylar məhəmətli edib Azərbaycan sahəsinə doğru axşamaya başlayacaqdır. Bu hadisədən çox facioların törəyovuci vo içtimai-siyasi həyatı uzun zaman zəhorleyəcəyi bilidir. Türkiyə vo Rusiya kibitə möhüroş dövlətlərinən asforco rahatlığını olından alan vo ümidsizliyin tolqın edidi güzil döşəmoniçli və nifratlı dəla ermoniyları hələ toşkənlə etməmis, güvətlərinən toplamamış Qafqaz müsulmənlərin üçün böyük bulaq silsiləcəyi şübhəsizdir. Bu şərait altında gorok Azərbaycan türkləri vo gorok onları himayə edəcək Osmanlı dövləti üçün Qafqaz ikinci bir Makedonya kosılacakdır".

Bu məktubdan 4 gün sonra Ənvər Paşa

...Bir vaxtlar Heydər Əliyev barədə yazar: "Azərbaycanın gücü" adlandırmışdım. İndi isə İlham Əliyevlə bağlı yazıram vo onu da düşünüb-dəşiməndən "Azərbaycanın gücü" adlandırmıram...

...Bu sənətləri yazdığını otağın iki pon-

qərarını verəcək, paytaxtı Gəncədə yerləşən Azərbaycanın Osmanlı dövləti ilə sərhədlərinin Qarakilsənin şimalından və Naxçıvandan keçəcəyini israrla bildirəcəkdi. O dövrün Azərbaycan siyasilorunu işə uyaracaqdı ki, "Anlaşıldıgına görə, ermənilor bizi qaytardıqları ərazilərə müqabil Conubi Qafqaz müsəlmanlarına aid ərazidən bir qisim almaq istəyir-lərmiş və müsəlmanlar da buna razı olacaqmış. Mənçə, bu, tamamilə yanlışdır. Əgər bugün Qafqazda beş-altı yüz min əhalisi olan və kəfi miqdarda əraziyə malik kiçik bir Ermenistan təşəkkül edərsə, gələcəkdə gəlmə ermənilərlə bu hökumət milyonlarla əhaliyə sahib olar və bu, bizim üçün daha müzir bir düşmən olar".

1918-ci ildən sonra keçən illər Ənvər Paşa'nın da, Əli boy Hüseynzadonun da, Əhməd Ağaoğlunun da fəhmininə gerçəkləşdirildi. Ermənilər erməniliyin təşəkkülü üçün onlara buraxılmış İrəvan ərazisində təşkilatlanıb böyük düşmənə çevrildi və üstündən bir əsr keçəndən sonra Azərbaycan lideri olaraq bu acı gerçəklərin siyasi təsnifatını tarixdə ilk dəfə İlham Əliyev verdi: "Ermenistan dövləti - tarixi Azərbaycan torpaqları üzərində qurulmuşdur. İrəvan xanlığı, Zəngozur mahalı və digər bölgələr bizim tarixi torpaqlarımızdır... Qarabağ torpaqları ilə bərabər Qərbi Azərbaycan torpaqlarını da işğaldan azad etməli və ermənilərdən qisas almalıdır..."

XIX yüzilin sonlarından etibarən Şərq məsəlesi dünya siyasetinin on qaynar və aktual problemi olaraq qalır, çoxlarının düşüncəsində yüz ildir ki, türk amili Şərq məsələsinin əsas strateji hədəfidir. 1918-ci ildə Azərbaycan türklüyü məhv olmaq təhlükəsi ilə qarşılaşanda Hüseynzadə tarixin təbii cərəyanlarını xatırladaraq Türkiyə toplumuna səslənir, Azərbaycanın məhv olması ilə Anadolunun da tohlükəyə düşəcəyini, Azərbaycanı xilas etməklə Türkiyənin öz-özünü də xilas edəcəyini yada salırı.

O dövrdə qazandığı müstəqilliyini bəlli səbəblərdən qoruya bilməyən Azərbaycan neçə onillərdən sonra yenidən istiqlalına qovuşdu, Azərbaycan rəhbəri dünya liderləri ilə bir araya gəldi, 2014-cü ilin aprelində Praqada Türkiyənin təmsil olunmadığı "Şərq tərəfdəşlığı" sammitində Türkiyənin qarasınca deyinən köhnə düşmənin sözünü "Türkiyə burda yoxdur, amma mən burdayam", - deyə Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev kəsdi. Və Türkiyə höqiqətlərini dünya birliyinin diqqətinə çatdırıldı. Yəni gerçəkdən də Hüseynzadonin dediyi kimi oldu, tarixin elə bir anı gəldi ki, dünya reallığının doğurduğu bütün çətinliklərə rəğmən, beynəlxalq siyasi müstəvidə Ermenistanın sözünü Azərbaycan kəsdi, Türkiyənin sözünü Azərbaycan dedi.

Bu isə yalnız milli-lokal çevrədə deyil, dünya miqyası kontekstində Sözünü deməyi bacaran AZƏRBAYCANIN GÜCÜ idi.

Azər TURAN

